

történetét földolgozó egyes külföldi történészek mégis hivatkoznak munkáira, azok többnyire szóbeli kivonatolás vagy tolmácsolás révén történtek.

Nagy angol csodálója volt a ma élő, Kelet-Európával foglalkozó történészek egyik legkiválóbbika, Hugh Seton-Watson, ma a londoni egyetemen az orosz történelem professzora, aki első könyveiben azonban a két világháború közötti Kelet- és Közép-Európa akkori állapotát és ahogy ő nevezte már 1944-ben, „A kelet-európai forradalom” első éveit írta meg. Seton-Watson, a híres Scotus Viator fia, édesapjával ellentétben a magyar történelem és a magyar társadalom újabbkori változásainak jóindulatú figyelője, könyveiben Erdei Ferenc magyar társadalom elemzését használta fel bőségesen. 1946-i tartósabb budapesti időzése alkalmával, amikor a *Times* munkatársaként utazta be az új Kelet-Európát, részt vettem azon a kora délutántól késő éjjelig nyúló beszélgetésen, amelyet Erdei Ferenc Darvas Józseffel folytatott lakásukon tolmácsi segédlettel. Az angol történészprofesszor — nagy neve révén — az akkori magyar politikai vezetők meghallgatásával alkotta meg képét a magyar demokráciáról. Csak sajnálni lehet, hogy a magyar érdeklődésből további tudományos közlemények nem származtak, de így is hangsúlyozni kell Erdei Ferenc nagy hatását az angol történészek újabb nemzedékére Seton-Watson könyvei alapján.

GÁL ISTVÁN

LEVELEK *

1

Kedves Barátom,

Nagykőrös, 1942. nov. 15.

hogy legutóbb megbeszéltük az Atlantis cikk ügyét, ugy emlékszem nov. 1.-ét szabta határidőül és én ígértem is a szállítást. Közben azonban fenekestlen matériának a buvárlásába fogtam itt Kőrösön, s szinte az idő mulásáról is elfeledkeztem. Most eszmélek csak rá, hogy már alaposan késedelembé estem. Éppen ezért kérek, hogy légy szíves válaszolj a köv. kérdésekre:

- 1.) Nem késett-e el egyáltalán a dolog?
- 2.) Mekkora terjedelemtől van szó pontosan?
- 3.) Mennyi képanyagra van szükség?

A téma, mint emlékszel: az Alföld fölépülése a török kortól máig, illetve: hogyan alakult ki az Alföld kulturája 200—250 év alatt. Ha aktuális a dolog, akkor én e hó végére megcsinálom, s a képeket is meg tudom szerezni, mert a kecskeméti múzeumnak az egész Alföldről nagyon szép anyaga van. —

Beszéltünk arról is, hogy az Ungarnnak szállítok egy cikket vagy saját, vagy egyik „tanítványom” műveként. Légy szíves erre is ird meg aktualis-e még, mekkora terjedelmű lehet és mennyi kép kell hozzá s térkép mehet e vele. Ennek a témája Nagykovács. —

Egyébként tartós jóegészséget kívánva köszönt

Erdei Ferenc

2

Kedves Barátom és Szerkesztőm,

Szigetszentmiklós, 1943. márc. 8.

febr. 24.-én kelt leveledre válaszolok most, miután Makóról csak nem rég érkeztem meg. S nem is érdemben akarom most a köztünk rajló kérdéseket megválaszolni, hanem tisztelettel megkérlek, hogy egyszer írjál nekem egy nyugodt és kimerítő levelet, amelyben világosan megmagyaráztassék minden. Nevezetesen izgatottan leveleztiünk táviratoztunk egymással, s valahol mindig

* A levelek Gál Istvánhoz íródtak.

megakadt a dolog. Tehát mégegyszer kérlek, hogy az alábbi pontokra nyugodtan és kimerítően légy szives válaszolni:

- 1.) Az Atlantiszba küldtem Neked Nagykőrösről egy cikket még decemberben, szeretném tudni mi van avval.
- 2.) Ami cikket kértél Makóról tőlem, azért nem tudtam megírni, mert a levélben kért tájékoztatás elmaradt és így nem tudhattam, hogy miféle cikk kell. Mi van most ebben az ügyben.
- 3.) Az Ungarn cikkem, aminek most újabb szedését, vagy levonatát elküldted mikor fog könyvvé válni, tehát Kőrös megírása meddig lehetséges, mert erre elvben hajlandó vagyok, miután evvel foglalkozom. Erre is kérem kimerítő választatot.
- 4.) Nagyon kérlek, hogy kívánságaidat és magyarázataidat levélben írd meg, mert nekem most nehezemre esik bemenni, meg nyugodtan tudom a kérdéseket tisztázni, ha írásban tárgyaljuk meg.

Tehát várom választatot és igyekszem ahhoz képest cselekedni.

Barátsággal

Erdei Ferenc

3

Kedves István,

Szigetszentmiklós, 1943 ápr. 15.

márc. 20.-i leveledre most válaszolok, azonban azzal a nyomatékkaal, hogy küldöm is Nagykőrös városrajzát, illetve történetét. Egyébként pontonként az alábbiakat tudatom:

- 1.) Az Atlantiszba irt cikkemről sem hirt, sem honoráriumot nem kaptam, ami módoban áll, azt küldjél.
- 2.) A Makóról kért cikk ügye természetesen lezárult.
- 3.) Az Ungarnban megjelent cikkem különnyomatát várom, mégeddig nem kaptam.
- 4.) A Nagykőrösről írott tanulmány ime. Egy kissé hosszabb lett, mint szándékoltam, azonban jobban tömöríteni már nem lehetett. Utánna összeirtam az irodalmat és a képeket is. A térképekből válaszd ki, amit küldjek. A fényképeket két hét alatt meg tudom szerezni. Erre vonatkozólag is írd meg mi kell, s elég-e.
- 5.) Szeged és Debrecen számomra képtelenség, mert benne vagyok egyéb munkában, tehát nincs időm velük foglalkozni. Ellenben most dolgozom Kecskeméten, s erről egy 2 ives, tulajdonképen csak a képeket magyarázó szöveget írok az Európa-nak. Ha ez érdekel, hajlandó vagyok részletesen megírni Neked a kívánt 50—60 oldalon.
- 6.) Most vasárnap Kecskemétre megyek, s onnan szerdán jövök vissza, tehát szerdán találkozhatunk. En 10-től ráérek. 10 körül fölhivlak, egyébként ekkortájt 33-56-96 telefonon vagyok érhető, ha én nem kapnálak meg. Mindamellet levélben is válaszolj, s azt is írd meg hol közlöd a kőrösi tanulmányomat.

Barátsággal üdvözöl

Erdei Ferenc

4

Szigetszentmiklós, 1943 okt. 23.

Kedves István, leveledre ideírom a szükséges adatokat, s rátok bizom, hogy abból milyen listát állítottok össze. 1910-ben születtem Makón, apám hagymakertész. Középiskolába Makón jártam, azután Szegeden jogot végeztem. Négy évig a makói hagymakertészek szövetkezetében dolgoztam, egy évig voltam ügyvédjelölt, s korábban közgazdaságtannal, később szociológiával foglalkoztam. A makói hagymaszövetkezet egy félévre tanulmányútra küldött nyugatra, s ebből az alkalomból jártam Németországban, Hollandiában, Svájcban és Ausztriában. Irodalmi működésem néhány hagymás szakmunkán kívül a falukutató irodalom körébe esik, s főképen a

paraszsággal és a települési társadalmi formákkal foglalkozik: város-falu-tanya. Most mezőgazda vagyok szigetszentmiklóson és mint szociológus folytatom, amit eddig csináltam.

Ezalkalommal bátor vagyok emlékeztetni arra, hogy azért a cikkért, amit annak idején az Atlantiszba küldtem, s ami most az Ungarnban jelent meg, még nem kaptam honoráriumot. Ugyancsak nem kaptam a Kőrösről írott cikkemért sem s ez utóbbinak a sorsáról sem tudok. Légy szives ezekben a dolgokban intézkedjél. Egyébként én holnap bevonulok kéthónapi büntetésem kitöltésére, de Te azért címemre a honoráriumot elküldheted, s a tudósítást is, hogy mi van kőrösi cikkemmel, mert engem majd tájékoztatnak odabenn is. Arról is írj légy szives, hogy az egész városkönyvben benne lesz-e a Kőrösről szóló tanulmányom is, s ez mikor jelenik meg.

Barátsággal köszönt
Erdei Ferenc

KOPASZ MÁRTA: VÍZTORONY ÉS ASSZONY